

Integraal Waterbeleid

Jaarlijkse opvolging van de aanbevelingen m.b.t. erosie en sedimenttransport geformuleerd op de Erosiedag Bovenschelde- en Denderbekken (13 november 2009 te Etikhove-Maarkedal)

1. Inleiding

Op 13 november 2009 werd door de bekkensecretariaten van Bovenscheldebekken en Denderbekken een studiedag "Erosie in het Bovenschelde- en Denderbekken" georganiseerd.

Door de aanwezigheid van leembodems en grote reliëfverschillen is bodemerosie in het Bovenscheldebekken en het Denderbekken een aanzienlijk probleem. De combinatie van een dicht waterlopenstelsel, een groot verhang van de waterlopen en lichte leemdeeltjes zorgt voor het 'doorspoelen' van het sediment tot in de valleien.

Zowel landbouwers, burgers, als weg- en waterbeheerders worden geconfronteerd met de negatieve gevolgen van bodemerosie.

Hoewel reeds verschillende maatregelen en al heel wat concrete realisaties worden getroffen blijkt dit nog steeds ruim onvoldoende. Als voorbereiding op de erosiedag werd in een erosiecommissie met mensen uit het werkveld een reeks open en constructieve gesprekken gevoerd rond erosie en sedimenttransport in de Vlaamse Ardennen. Het resultaat van de gesprekken is een reeks **aanbevelingen voor een beter erosiebeleid in functie van het waterbeheer** gegroepeerd rond 3 thema's, die tijdens de infodag werden toegelicht, waarna een debat werd gehouden met de aanwezigen over de 3 thema's en de aanbevelingen.

Deze aanbevelingen werden na de infodag overgemaakt aan:

- de deelnemers van de studiedag
- de leden van de deputatie Oost-Vlaanderen en de Oost-Vlaamse provincieraadsleden
- de Oost-Vlaamse volksvertegenwoordigers
- de ministers Schauvliege, Crevits en Peeters
- de 35 gemeentebesturen (Oosterzele, Zingem, Gavere, Merelbeke, Ronse, Oudenaarde, Wortegem-Petegem, Kruishoutem, Kluisbergen, Maarkedal, Horebeke, Zwalm, Brakel, Zottegem, Aalst, Denderleeuw, Affligem, Ternat, Liedekerke, Ninove, Haaltert, Roosdaal, Lierde, Herzele, Geraardsbergen, Galmaarden, Bever, Herne, Erpe-Mere, Dilbeek, Gooik, Merchtem, Lennik, Pepingen en Asse).

De actie "**Jaarlijks opvolgen van de aanbevelingen m.b.t.erosie en sedimenttransport geformuleerd op de erosiedag (13 november 2009 te Etikhove-Maarkedal)**" werd toegevoegd als nieuwe actie in het bekkenvoortgangrapport 2009 van het Bovenscheldebekken en het Denderbekken.

Dit document geeft uitvoering aan deze actie door per aanbeveling een overzicht te geven van de actuele stand van zaken m.b.t. de wetgeving, de uitvoering van het erosiebeleid, de evoluties op het terrein, ... Om de lezer toe te laten snel een oordeel te vormen in welke richting de uitvoering van een aanbeveling evolueert werden naast de tekst zogenaamde *smileys* geplaatst:

Tabel 1: Betekenis gebruikte smileys

Smiley	Betekenis
	Positieve evolutie
	Onduidelijke evolutie of beperkte evolutie
	Negatieve evolutie
	Nog onvoldoende informatie beschikbaar

Het beoordelen van de stand van zaken m.b.t. deze aanbevelingen aan de hand van dergelijke symbolen houdt onmiskenbaar het gevaar in van te sterke vereenvoudiging. Daarom willen we met het toekennen van *smiley's* de lezer vooral aanzetten om de bijhorende beschrijvingen bij de aanbeveling te lezen.

Waar mogelijk worden ook actiepunten geformuleerd bij de aanbevelingen.

In bijlage 1 wordt een lijst opgenomen met bijkomende informatie bronnen. Een verklarende woordenlijst wordt opgenomen in bijlage 2.

Dit document, dat jaarlijks zal worden geactualiseerd, vormt een bijlage bij het bekkenvoortgangsrapport.

Dit document werd opgemaakt door het bekkensecretariaat van het Bovenscheldebekken en het bekkensecretariaat van het Denderbekken i.s.m.

- de dienst Land en bodembescherming van de afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen (ALBON)
- de Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
- de afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling (ADLO) van het Departement Landbouw en Visserij
- het Provinciaal Centrum voor Milieuonderzoek (PCM) van de provincie Oost-Vlaanderen
- de erosiecoördinatoren van de provincie Vlaams-Brabant, dienst waterlopen

2. Opvolging van de aanbevelingen voor een beter erosiebeleid in functie van waterbeheer.

Overzicht op te volgen aanbevelingen:

Brongericht

1. Brongerichte erosiebestrijding moet beschouwd worden als een onderdeel van een goede landbouwpraktijk (gericht aan de landbouwers)
2. De gemeenten moeten het inzaaien van groenbedekkers in erosiegevoelige gebieden stimuleren(gericht aan de gemeenten)
3. Niet-kerende bodembewerking en directe inzaai moeten worden gestimuleerd o.m. via bewustmaking en VLIF-ondersteuning. In het kader van de erosiebestrijding moet financiële steun bij aankoop van machines worden uitgebreid naar loonwerkers (gericht aan het Vlaams Gewest)
4. Het stimuleren van meer graslandareaal op erosiegevoelige percelen(gericht aan de landbouwers en de overheden)
5. Het creëren van een kader om beheerovereenkomsten met landbouwers mogelijk te maken in uitbreidingszones van erkende natuur- en bosreservaten(gericht aan het Vlaams Gewest)

Bufferende maatregelen

6. Het beter afstemmen en coördineren van de acties tussen het Vlaams Gewest, de provincies en de gemeenten (gericht aan alle overheden)
7. De gemeenten moeten meer inspelen op de mogelijkheden van het Vlaams Erosiebesluit
 - a. Alle erosiegevoelige gemeenten engageren zich om tegen eind 2011 te beschikken over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan
 - b. De gemeenten moeten bij de prioritering van de knelpunten meer rekening houden met de instroom van sediment in waterlopen en rioolstrengen
 - c. De gemeenten versnellen de uitvoering van de onontbeerlijke infrastructuurwerken voor buffering en afdamming
 - d. De bestaande verdeling van de kosten in de verhouding 75/25 (Vlaams Gewest/Gemeente) wordt als correct beschouwd maar de procedure voor subsidieaanvraag zou ingekort en vereenvoudigd moeten worden
 - e. De provincies worden gevraagd een grotere ondersteuning en begeleiding te verlenen bij de opmaak van de ontwerpen voor gemeentelijke dossiers erosiebestrijdingswerken.
 - f. Het Vlaams Gewest wordt gevraagd om te voorzien in de wettelijke instrumenten om noodzakelijke infrastructuurwerken afdwingbaar te maken ten aanzien van gebruikers en eigenaars.
(gericht aan het Vlaams Gewest, de provincies en gemeenten)
8. De wettelijke instrumenten voor het afbakenen van de bufferzones langs waterlopen, incl. handhaving, moeten worden verfijnd en er moet worden voorzien in een regeling en afspraken met de eigenaars en gebruikers voor het onderhoud ervan (gericht aan het Vlaams Gewest)
9. Gemeenten moeten erosieknelpunten in natuur- en recreatiegebieden inventariseren en een plan van aanpak voorleggen(gericht aan de gemeenten)

Baggeren, ruimen en saneren

10. Gecontroleerde sedimentvang in de onbevaarbare waterlopen moet verhinderen dat de sedimentmassa meer stroomafwaarts wordt afgezet, hierdoor sterker vervuild raakt en de bevaarbare waterlopen doet toeslibben (gericht aan de waterbeheerders)
 - a. Het ontwerp sedimentvangplan moet getoetst worden aan de principes van integraal waterbeleid en aan de kostenefficiëntie (gericht aan het Vlaams Gewest en de waterbeheerders)
 - b. De coördinatie van de bagger- en ruimingswerken moeten geoptimaliseerd worden door meer afstemming tussen de verschillende waterbeheerders(gericht aan de waterbeheerders)

2.1 Brongerichte aanpak erosie

Samenvatting aanbevelingen

Verhoogde aandacht voor de bodem is een onderdeel van een goede landbouwpraktijk. Dit impliceert zorg dragen voor een goede bodemconditie, maximale bodembedekking, minimale bodembewerking en meer grasland op erosiegevoelige percelen.

2.1.1. Brongerichte erosiebestrijding moet beschouwd worden als een onderdeel van een goede landbouwpraktijk (gericht aan de landbouwers)

Brongerichte erosiebestrijding omvat een hele reeks teelttechnische maatregelen die:

- *bijdragen tot de vorming van een goede bodemstructuur;*
- *de ruwheid van het bodemoppervlak vergroten;*
- *de bodem zo veel en zo lang mogelijk bedekt houden.*

Het in goede landbouw- en milieuconditie houden van de bodem, o.a. door het tegengaan van erosie, en het behoud van de totale oppervlakte "blijvend grasland" zijn verplichte randvoorwaarden bij de inkomenssteun in het kader van de eerste pijler (Markt- en Prijsbeleid) van het Gemeenschappelijke EU-landbouwbeleid (GLB). Daarbij zijn maatregelen verplicht op sterk erosiegevoelige percelen (paars op de bodemerosiegevoeligheidskaart) en aanbevolen op matig erosiegevoelige percelen (rood en oranje op de bodemerosiegevoeligheidskaart van de percelen). Door het sluiten van een beheerovereenkomst (BO) erosiebestrijding kan aan deze verplichting voldaan worden.

Er worden weinig inbreuken vastgesteld bij controles op het naleven van de randvoorwaarden.

Tijdens de voorbereidende commissie van de erosie-infodag werd als knelpunt gesteld dat wanneer op sterk erosiegevoelige percelen (de "paarse percelen" op de bodemerosiegevoeligheidskaart) een erosiegevoelige teelt wordt verbouwd, de vergoeding voor de beheerovereenkomst 'Directe inzaai' en 'Niet-kerende bodembewerking' op de betreffende percelen in het betreffende werkjaar, niet wordt uitbetaald. Voor de beheerovereenkomst 'Aanleg en onderhoud van een grasbufferstrook' wordt de vergoeding in dit geval herleid tot 35% van de oorspronkelijke vergoeding, gedurende de ganse looptijd van de beheerovereenkomst. Immers volgens de Europese wetgeving kan wat al verplicht is, niet gesubsidieerd worden. Er ontstaat hierdoor een spanningsveld inzake de vergoeding m.b.t. de beheerovereenkomsten tussen sterk erosiegevoelige percelen (paars) en matig erosiegevoelige percelen (rood).

Tabel 2: Evolutie van de teeltkeuze op erosiegevoelige percelen o.b.v. de verzamelvraag

Teeltkeuze	2006	2011
Permanente bedekking	73,10%	76,40%
Niet-erosiegevoelige teelt	9,90%	7,00%
Erosiegevoelige teelt	17,00%	16,60%
Totaal	100,00%	100,00%

Uit de verzamelvraag blijkt dat op 2/3 van de sterk erosiegevoelige akkerbouwpercelen nog erosiegevoelige teelten voorkomen. Er wordt wel een positieve evolutie in de tijd vastgesteld: het aandeel sterk erosiegevoelige percelen met erosiegevoelige teelten daalt, het aandeel met een permanente bedekking stijgt (voornamelijk door een afname van de niet-erosiegevoelige teelten granen en vlas). Door de verschillende sectoren in de bekkenraad van het Bovenscheldebekken

wordt benadrukt dat de teeltkeuze vrij moet blijven, i.f.v. de aard van het bedrijf kan het soms niet anders dan dat er toch op erosiegevoelige percelen erosiegevoelige teelten worden gekweekt.

In Tabel 3 (zie pagina 14) wordt een overzicht gegeven per erosiegevoelige gemeente gelegen in het Bovenschelde- of Denderbekken van de oppervlakte sterk erosiegevoelige percelen en de oppervlakte en het aandeel van erosiegevoelige percelen met een erosiegevoelige teelt.

Het stimuleren van erosiebestrijding door landbouwers (bij voorkeur door het aanwenden van brongerichte erosiebestrijdingsmaatregelen) werd opgenomen als basismaatregel 8B_001 "Sensibiliseren en stimuleren van erosiebestrijdingsmaatregelen" in het Maatregelenprogramma van het Stroomgebiedbeheerplan van de Schelde (SGBP).

Actiepunten:

- Evolutie van de teeltkeuze op erosiegevoelige percelen verfijnen tot op gemeenteniveau voor de erosiegevoelige gemeenten.
- Het gemeenschappelijk landbouwbeleid wordt herzien tegen 2013. De richtlijnen, randvoorwaarden, ... m.b.t. erosiebestrijding, die wellicht ook herzien zullen worden, verder opvolgen.
- Overzicht van de evolutie m.b.t. het inzaaien van groenbedekkers, niet-kerende bodembewerking, directe inzaai (al dan niet via BO) opstellen.

2.1.2. De gemeenten moeten het inzaaien van groenbedekkers in erosiegevoelige gebieden stimuleren (gericht aan de gemeenten)

Doordat de bodem bedekt wordt tijdens de winterperiode, wordt de directe impact van regendruppels op de onbedekte bodem vermeden. Hierdoor wordt een verslemping van de bodem tegengegaan. De bodemstructuur verbetert door een betere doorworteling van de bodem, waardoor de infiltratie onder een bodembedekker verhoogt. Groenbedekkers vergroten eveneens de hoeveelheid organisch materiaal in de bodem en zorgen dus ook voor een vergroting van het waterbergend vermogen en een betere bodemstructuur. Een groenbedekker is dan ook een ideale oplossing om de bodem te bedekken tussen twee hoofdgewassen.

De Vlaamse overheid had de agro-milieumaatregel "Inzaaien van wintergroenbedekker" geschrapt n.a.v. het gewijzigde Europese beleidskader. Deze maatregel werd sinds het GLB 2007-2013 als een onderdeel van de goede landbouwpraktijk beschouwd waardoor er sinds 2007 geen nieuwe beheerovereenkomsten groenbedekker konden afgesloten worden. In 2012 en 2013 echter, wordt opnieuw specifieke steun van max. 100 euro/ha verleend aan landbouwers die na hun hoofdteelt een groenbedekker inzaaien. Meer info op <http://lv.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=137>

Er is heel wat onduidelijkheid rond de financiële steun van het inzaaien van groenbedekkers aangezien heel wat steunmaatregelen in herziening zijn:

- Europese subsidie voor groenbedekking 2012-2013 is goedgekeurd en dient nog enkel door de Vlaamse Regering goedgekeurd te worden.
- Het Mestactieprogramma 2011-2014 (MAP4) maakt de inzaai van een vanggewas of een nateelt in bepaalde situaties verplicht. Vanaf 2012 wordt via een flankerende maatregel voorzien in een subsidie voor de inzaai van groenbemesters.
- Momenteel is binnen de Gemeenschappelijke Marktordering (GMO²) voor groenten en fruit (enkel voor 2011) een subsidie goedgekeurd voor groenbedekking.
- Bepaalde gemeenten verlenen ook subsidies³ voor het inzaaien van groenbedekkers.

Er zou moeten gestreefd worden naar een systeem van subsidiëring dat over een lange periode loopt, aangezien kortdurende subsidiemogelijkheden contraproductief werken t.o.v. de interesse voor andere subsidiemogelijkheden.

Het inzaaien van groenbedekkers in erosiegevoelige gebieden moet verder gestimuleerd worden door de gemeenten, want zeker voor de regio van de Vlaamse Ardennen is de erosieproblematiek ernstig. Bodemverlies tijdens de winter is er een quasi continu gegeven wegens de slechts dunne leemlaag over de oppervlakkig gelegen kleilagen. Groenbedekkers worden nog te weinig gebruikt en dit stimuleren kan voorlopig enkel via sensibilisering of via voorbeeldprojecten.

Actiepunten:

- Evolutie in de steunmaatregelen voor het inzaaien van groenbedekkers opvolgen.
- Overzicht van sensibiliseringsacties zoals demodagen, brochures, websites ... m.b.t. groenbedekkers opstellen.

²Sinds 1997 worden dankzij de Gemeenschappelijke Marktordering (GMO) voor groenten en fruit nieuwe impulsen gegeven aan de sector.

³ In het Witboek Interne staatsvorming werd de doorbraak D.39 Agronatuurbeheer opgenomen. Door de Vlaamse overheid worden in uitvoering van het Europees beleid beheerovereenkomsten en agromilieuvbintenissen gesloten met landbouwers. Op dit ogenblik geven ook een aantal gemeenten en provincies subsidies voor maatregelen in het kader van agronatuurbeheer, zonder dat deze worden aangemeld aan de EU. Deze worden gestroomlijnd, bijgestuurd en opgenomen in de maatregelenpakketten die door de Vlaamse overheid worden beheerd.

2.1.3. Niet-kerende bodembewerking en directe inzaai moeten worden gestimuleerd o.m. via bewustmaking en VLIF-ondersteuning. In het kader van de erosiebestrijding moet financiële steun bij aankoop van machines worden uitgebreid naar loonwerkers (gericht aan het Vlaams Gewest)

 Het PCM heeft (o.m. binnen het Leader-project “Kenniscirkels Erosie”) een aantal sensibiliseringsprojecten lopen over het nut en de praktische haalbaarheid van niet-kerende bodembewerking en directe inzaai, waarbij soms ook wel loonwerkers interesse tonen.

 Op de demodagen over niet-kerende bodembewerking, georganiseerd i.k.v. het Interreg-project BodemBreed en het erosiebestrijdingsproject Pajottenland van de provincie Vlaams-Brabant is er interesse in werktuigen niet-kerende bodembewerking van zowel loonwerkers, machinerings als individuele landbouwers. Financiële steun uitbreiden naar loonwerkers is zinvol: indien er meer loonwerkers een werktuig voor niet-kerende bodembewerking zouden bezitten en zich de techniek eigen maken, zou er een veel snellere verspreiding van deze bodembewerkingstechniek mogelijk zijn.

 Het project PROSENSOLS vormt een vervolg en een uitbreiding van het uitgevoerde project MESAM (Maatregelen tegen Erosie en Sensibilisatie van Agrariërs ter bescherming van het Milieu). Dit Interreg IIIa-project liep van januari 2003 tot en met maart 2007. Het project had als doel bodemerosie aan te pakken over de regionale, provinciale en nationale grenzen heen in de regio Nord - Pas de Calais, Henegouwen, West- en Oost-Vlaanderen. Het project “Protégeons nos sols/Bescherm onze bodem” beslaat een grotere regio en naast het thema bodemerosie komen eveneens bodemcompactie, verlies aan organische koolstof, achteruitgang van bodembiodiversiteit en nutriëntenverzadiging aan bod. Prosensols maakt deel uit van het Interreg IVA France-Wallonie-Vlaanderen programma. Het project heeft tot doel om op een grensoverschrijdende manier de natuurlijke hulpbronnen op een duurzame manier te beheren en te valoriseren. Het concept past eveneens binnen de Europese bodemrichtlijn.

 Het stimuleren van erosiebestrijding door landbouwers (bij voorkeur door het aanwenden van brongerichte erosiebestrijdingsmaatregelen) werd opgenomen als basismaatregel 8B_001 “Sensibiliseren en stimuleren van erosiebestrijdingsmaatregelen” in het Maatregelenprogramma van het Stroomgebiedbeheerplan van de Schelde (SGBP).

 Het Vlaams landbouw investeringsfonds (VLIF) voorziet een subsidie van 18% voor de aankoop van machines voor directe inzaai ter voorkoming van erosie (groep 3 - Investerings in onroerend goed, gericht op de realisatie van een structuurverbetering). Maar via GLB wordt deze steun aan de landbouwers zelf toegekend en niet aan loonwerkers. Dit kan als een knelpunt ervaren worden want loonwerkers kopen zelden de machines voor niet-kerende bodembewerking en directe inzaai, enerzijds omdat er nog te weinig vraag naar is vanuit de landbouwsector en anderzijds omdat zij geen subsidie kunnen aanvragen.

 “Investeringssteun aan land- en tuinbouwers voor machines voor directe inzaai ter voorkoming van erosie” werd opgenomen in het Maatregelenprogramma van het SGBP als basismaatregel 8B_003.

 Het verhogen van het steunbedrag (van 20% naar 40%) voor de aankoop van machines voor directe inzaai, de uitbreiding van de steun naar loonwerkers en het toekennen van financiële steun voor lage drukbanden werd opgenomen als aanvullende maatregel 8B_020 “Uitbreiding financiële steun bij de aankoop van machines ter voorkoming van bodemerosie” in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

Actiepunten:

- Evolutie van het aantal hectare en aandeel beheerovereenkomsten niet-kerende bodembewerking en directe inzaai op sterk erosiegevoelige (paarse) percelen weergeven.
- Overzicht van sensibiliseringsacties zoals demodagen, brochures, websites ... m.b.t. niet-kerende bodembewerking en directe inzaai opstellen.

2.1.4. Het stimuleren van meer graslandareaal op erosiegevoelige percelen(gericht aan de landbouwers en de overheden)

M.b.t. grasland bestaat er veel verwarring qua terminologie, daarom wordt verwezen naar bijlage 2 - Verklarende woordenlijst voor een correcte definitie van de verschillende termen.

Om bodemerosie tot een minimum te beperken legt men erosiegevoelige percelen best onder gras. De bedekkingsgraad is groot, waardoor de regen niet rechtstreeks op het bodemoppervlak in valt. De vegetatie verhindert de afstroming van het neerslagwater en bevordert de infiltratie. Deze maatregel is zeer efficiënt.

Voor een landbouwbedrijf gericht op akkerbouw is het echter niet vanzelfsprekend om percelen onder gras te leggen. Maar ook voor veeteeltbedrijven is dit niet altijd een evidente keuze aangezien men voor groenvoederwinning de voorkeur geeft aan het telen van maïs.

- Landbouwers streven bovendien naar een teeltrotatie (tijdelijk grasland). Zij vrezen dat hun graslanden anders omgezet worden naar *permanent grasland* (die dan ressorteren onder het natuurvergunningendeceet) waarbij een vergunning vereist is voor het scheuren van het grasland in VEN-gebied. Landbouwers kunnen naast tijdelijk grasland ook blijvend grasland aangeven, d.w.z. grasland dat gedurende minimum 5 jaar niet in de teeltrotatie wordt opgenomen. Vele landbouwbedrijven zijn verplicht een minimum areaal als blijvend grasland in stand te houden (referentieareaal, zoals voorzien in het GLB), maar kunnen hierbij op bedrijfsniveau kiezen waar dit grasland voorzien wordt (bv. bij voorkeur niet in VEN-gebied vermits dit grasland dan niet meer kan gescheurd worden zonder vergunning (permanent grasland)). Ook hier is er dus noodzaak aan een duidelijke communicatie m.b.t. grasland in verschillende bestemmingsgebieden. In een regio als de Vlaamse Ardennen bevinden veel van de graslanden zich in ecologisch interessante gebieden zodat deze – zo wordt gevreesd - op termijn naar 'natuur' zouden kunnen overgeheveld worden.
- Er bestaan geen verplichte maatregelen die als doel hebben het stimuleren van meer graslandareaal op erosiegevoelige percelen. Wel zijn probleempcelen in de gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen aangegeven als 'strategisch grasland'. De erosiecoördinatoren sporen de landbouwers op deze percelen aan om ze om te zetten naar blijvend grasland. Waar mogelijk kan deze oppervlakte gecompenseerd worden door het scheuren van een (gelijke oppervlakte op een) minder hellend terrein, zodat de teeltrotatie van de landbouwer behouden kan blijven.

Actiepunten:

- De evolutie van het aantal hectare en het aandeel graslandareaal op sterk erosiegevoelige percelen weergeven.

2.1.5. Het creëren van een kader om beheerovereenkomsten met landbouwers mogelijk te maken in uitbreidingszones van erkende natuur- en bosreservaten(gericht aan het Vlaams Gewest)

Momenteel is het niet mogelijk om een beheerovereenkomst te sluiten in erkende natuur- en bosreservaten en in de uitbreidingsperimeter. Enerzijds is er in deze gebieden een recht van voorkoop voor de natuurorganisaties en anderzijds ondersteunt een beheerovereenkomst de landbouw gedurende een periode van 5 jaar. Dit kan als tegenstrijdig ervaren worden in ecologisch interessante gebieden in de Vlaamse Ardennen heeft dit reeds geleid tot het niet verder zetten van beheerovereenkomsten.

Een gemotiveerde afwijkingsmogelijkheid zou moeten voorzien worden om in dergelijke gebieden toch beheerovereenkomsten te kunnen sluiten, aangezien het net die gebieden zijn, (dikwijls met bronbeekjes), die ecologisch zeer kwetsbaar zijn voor sedimentaanvoer.

Bij het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) zou de intentie bestaan om het sluiten van een beheerovereenkomst mogelijk te maken in de uitbreidingsgebieden van erkende natuur- en bosreservaten. ANB stelt dat de gevallen waar een dergelijke BO gewenst is door de waterbeheerder en/of natuurbeheerder en waar de landbouwer vrijwillig wil instappen kunnen geïnventariseerd worden waarna geval per geval kan bekeken worden of het sluiten van een beheerovereenkomst wenselijk is.

Actiepunten:

- Overleggen met ANB m.b.t. het sluiten van een beheerovereenkomst in uitbreidingszones van erkende natuur- en bosreservaten.
- Inventariseren van trajecten langs waterlopen in uitbreidingszones van erkende natuur- of bosreservaten waar een beheerovereenkomst een oplossing zou kunnen bieden tegen sedimentinspoeling in de waterloop of tegen oeverafkalving.
- Mogelijkheid om beheerovereenkomsten erosiebestrijding af te sluiten in woonuitbreidingsgebied onderzoeken.

2.2 Bufferende maatregelen

Samenvatting aanbevelingen

De gemeenten engageren zich om tegen eind 2011 te beschikken over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan. Verder versnellen de gemeenten de uitvoering van de onontbeerlijke infrastructuurwerken voor buffering en afdamming. Het Vlaams Gewest wordt gevraagd om te voorzien in de wettelijke instrumenten om noodzakelijke infrastructuurwerken afdwingbaar te maken.

2.1.6. Het beter afstemmen en coördineren van de acties tussen het Vlaams Gewest, de provincies en de gemeenten (gericht aan alle overheden)

 De permanente evaluatie en opvolging van de efficiëntie van kleinschalige erosiebestrijdingsmaatregelen en de oprichting van een Vlaams kenniscentrum erosiebestrijding werd opgenomen als aanvullende maatregel 8B_017 "Vlaams kenniscentrum erosiebestrijding" in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

 Een bijkomende financiële ondersteuning van de gemeenten voor de kosten voor niet enkel de aanleg en grondinname maar ook voor het onderhouden van de maatregelen via een aanpassing van het Erosiebesluit werd opgenomen als aanvullende maatregel 8B_019 "Financiële ondersteuning voor onderhoud erosiebestrijdingswerken" in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

→ Afstemmen van afkoppelingsprojecten en erosiebestrijdingsprojecten

 Er is een overleg georganiseerd vanuit het bekkensecretariaat Denderbekken tussen de verschillende betrokken partijen (Vlaamse Milieumaatschappij – Afdeling Ecologisch Toezicht, Vlaamse Milieumaatschappij – Afdeling Operationeel Waterbeheer, bekkensecretariaten en ALBON) met als doel te komen tot een verdere afstemming tussen erosiebestrijdingsprojecten en afkoppelingsprojecten. Er werden algemene principes/richtlijnen afgesproken, die nog verder dienen geconcretiseerd te worden a.d.h.v. specifieke projecten.

Er moet naar gestreefd worden om steeds eerst erosieproblemen weg te werken en dan pas afkoppelingsprojecten uit te voeren (zowel bij bovengemeentelijke als gemeentelijke rioleringsprojecten). De erosiecoördinator speelt hier dan ook een belangrijke rol.

 Er heeft tevens een overleg plaatsgevonden tussen de erosiecoördinatoren en de bekkensecretariaten met als doel tot een betere afstemming te komen tussen acties i.k.v. het integraal waterbeleid en projecten i.k.v. het erosiebeleid. De afspraak werd gemaakt om erosiecoördinatoren te betrekken bij het opstellen van het ontwerpadvies op het Optimalisatieprogramma en bij het adviseren van de Technische plannen van Aquafin in het Ambtelijk Bekkenoverleg.

 Tevens werd duidelijk dat er een kader nodig is op Vlaams niveau om het ontwerpen en het uitvoeren van erosieprojecten en rioleringsprojecten optimaal op elkaar af te stemmen.

→ Afstemmen van ruilverkavelingsprojecten en erosiebestrijdingsprojecten

Het instrument "Ruilverkaveling" van de VLM herschikt landbouwpercelen binnen een vooraf afgebakend gebied. Hiermee wordt gestreefd naar aaneengesloten, regelmatige en gemakkelijk toegankelijke kavels die zo dicht mogelijk bij het landbouwbedrijf liggen. Ruilverkaveling bevordert zo de rendabele en duurzame landbouwuitbating. De wetgever creëerde het instrument ruilverkaveling in de naoorlogse periode voor de ontwikkeling van de landbouwsector zoals in de

ons omringende landen en voor de verbetering van de externe landbouwstructuren. Einde '88 werd de VLM belast met de uitvoering van ruilverkavelingsprojecten in Vlaanderen. In het kader van dergelijke ruilverkavelingsprojecten werden vaak wegen heraangelegd. Deze zorgden in het verleden vaak voor erosieproblemen.

 De doelstellingen zijn inmiddels veel ruimer geworden. Ruilverkaveling past zich hierbij in in het ruimtelijke ordenings-, het milieu- en natuurbeleid en het plattelandsbeleid. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om bij te dragen aan natuur- en landschapszorg, zorg voor cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed, recreatief medegebruik, ... in evenwicht met de landbouwkundige verbeteringen.

 Voor de ruilverkaveling Gooik werkt de erosiecoördinator nauw samen met de VLM (driemaandelijks overleg en gezamenlijke terreinwerkdagen).

Actiepunten:

- Navragen bij VLM hoe het aspect erosiebestrijding in nieuwe RVK-projecten wordt opgenomen.

2.1.7. De gemeenten moeten meer inspelen op de mogelijkheden van het Vlaams Erosiebesluit (gericht aan het Vlaams Gewest, de provincies en gemeenten)

- a) Alle erosiegevoelige gemeenten engageren zich om tegen eind 2011 te beschikken over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan

In tabel 3 wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken m.b.t. het gemeentelijk erosiebeleid voor de 37 erosiegevoelige gemeenten gelegen in het Bovenschelde- en Denderbekken. Hieruit blijkt dat enkel Aalst, Denderleeuw en Ternat nog geen gemeentelijke erosiebestrijdingsplan hebben. Alle andere gemeenten beschikken reeds over een goedgekeurd plan, of zijn bezig met de opmaak van een plan. 23 van de 37 gemeenten hebben ook reeds een erosiecoördinator aangesteld.

Tabel 3: Stand van zaken m.b.t. het gemeentelijk erosiebeleid

Gemeente	Gemeentelijk erosiebestrijdingsplan	Subsidie werken	Erosiecoördinator	Oppervlakte paarse percelen (ha)	Oppervlakte paarse percelen met erosiegevoelige teelt(ha)	% erosiegevoelige teelt op paarse percelen
Aalst	geen plan			3,14	0,90	29
Affligem	goedgekeurd			3,15	0,46	15
Anzegem	goedgekeurd			61,20	7,12	12
Asse	goedgekeurd		ja	131,06	27,49	21
Bever	in opmaak			47,28	6,94	15
Brakel	goedgekeurd	48.554,29 €	ja	521,71	43,92	8
Denderleeuw	geen plan	20.568,27 €		3,35	0,00	0
Dilbeek	ingediend		aanvraag ingediend	53,37	5,56	10
Erpe-Mere	goedgekeurd		ja	6,63	0,10	1
Galmaarden	goedgekeurd	24.129,34 €	aanvraag ingediend	175,29	33,24	19
Gavere	goedgekeurd		ja	23,96	2,17	9
Geraardsbergen	goedgekeurd	94.874,12 €	ja	146,53	18,56	13
Gooik	goedgekeurd		ja	190,47	24,27	13
Haaltert	goedgekeurd		ja	17,84	4,08	23
Herne	in opmaak			168,53	13,18	8
Herzele	goedgekeurd		ja	90,98	11,61	13
Horebeke	goedgekeurd		ja	112,67	18,15	16
Kluisbergen	goedgekeurd	53.557,33 €	ja	334,08	71,16	21
Kortrijk	goedgekeurd			44,19	1,49	3
Kruishoutem	goedgekeurd		ja	13,73	0,36	3
Lennik	goedgekeurd		ja	125,05	7,84	6
Liedekerke	goedgekeurd		aanvraag ingediend	4,49	0,00	0
Lierde	goedgekeurd	38.947,44 €	ja	46,25	5,87	13
Maarkedal	goedgekeurd		ja	796,93	103,93	13
Merchtem	goedgekeurd			28,41	1,95	7
Merelbeke	in opmaak			14,09	3,25	23

Ninove	goedgekeurd	88.279,57 €	ja	94,36	6,73	7
Oosterzele	goedgekeurd		ja	11,24	1,64	15
Oudenaarde	goedgekeurd		ja	278,33	28,87	10
Pepingen	goedgekeurd		ja	55,55	4,44	8
Ronse	goedgekeurd		ja	337,46	53,79	16
Roosdaal	goedgekeurd		ja	72,10	6,22	9
Ternat	subsidie aangevraagd			13,25	0,05	0
Wortegem-Petegem	goedgekeurd	24.496,43 €	ja	50,17	10,43	21
Zingem	goedgekeurd	40.605,90 €		1,16	0,00	0
Zottegem	goedgekeurd	47.110,66 €	ja	204,39	17,60	9
Zwalm	goedgekeurd	121.520,44 €	ja	79,22	4,80	6
Zwevegem	goedgekeurd			12,49	0,92	7
Totaal		602.643,79 €		4.374,10		

Bron: ALBON(december 2011)

Het opstellen van erosiebestrijdingsplannen voor alle erosiegevoelige gebieden werd opgenomen als basismaatregel 8B_002 "Opstellen van gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen en uitvoeren van erosiebestrijdingswerken" in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

b) De gemeenten moeten bij de prioritering van de knelpunten meer rekening houden met de instroom van sediment in waterlopen en rioolstrengen

Tot op heden werden nog niet veel maatregelen genomen om de rechtstreekse instroom van sediment naar waterlopen en rioolstrengen tegen te houden. Veruit de meeste reeds gerealiseerde maatregelen zijn steeds genomen ter bescherming van wegen en woningen. Een uitwerking van enkele pilootprojecten zou leerrijk kunnen zijn. Een mogelijk project betreft de Mariaborrebeek te Maarkedal, met een stroomgebied van ca. 280 ha. Het effect van een mix van maatregelen ter bescherming van deze waterloop tegen instroom van sedimenten zou hier onmiddellijk kunnen aangetoond worden via de metingen ter hoogte van het sedimentmeetpunt te Etikhove.

Om een overzicht te krijgen van de knelpunten van instroom van sediment in waterlopen en rioolstrengen werd door de bekkensecretariaten van het Bovenscheldebekken en Denderbekken een oplijsting gemaakt van knelpunten, die besproken zijn op het Ambtelijk Bekkenoverleg. Deze inventarisatie is een dynamische lijst, nieuwe knelpunten kunnen later nog toegevoegd worden. Deze oplijsting van knelpunten dient verder besproken te worden in overleg tussen de bekkensecretariaten en de betrokken erosiecoördinatoren. Een mogelijks knelpunt hierbij is het feit dat de erosiecoördinator werkt in opdracht van de gemeentebesturen, waardoor het niet evident is om projecten uit te voeren ter bescherming van niet-gemeentelijke waterlopen of rioleringen, zeker wanneer het gaat om het oplossen van knelpunten die door de gemeenten niet als prioritair zijn opgegeven in de gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen. Bovendien moeten de gemeenten i.k.v. een dossier erosiebestrijdingswerken, ondanks de subsidies van ALBON, nog steeds een belangrijk deel van de kosten zelf dragen.

Actiepunten:

- Oplijsting van de knelpunten van sedimentinstroom naar waterlopen en rioolstrengen doornemen met de betrokken erosiecoördinatoren en verder aanvullen.

c) De gemeenten versnellen de uitvoering van de onontbeerlijke infrastructuurwerken voor buffering en afdamming

Het uitvoeren aan het huidig tempo van erosiebestrijdingswerken in de meest prioritaire knelpuntgebieden werd opgenomen als basismaatregel 8B_002 "Opstellen van gemeentelijke erosiebestrijdingsplannen en uitvoeren van erosiebestrijdingswerken" in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

- Het “Aanvullend uitvoeren van erosiebestrijdingsdossiers” werd als aanvullende maatregel 8B_015 in het Maatregelenprogramma van het SGBP opgenomen.

Zie ook de bespreking van aanbeveling 7d hieronder.

d) De bestaande verdeling van de kosten in de verhouding 75/25 (Vlaams Gewest/Gemeente) wordt als correct beschouwd maar de procedure voor subsidieaanvraag zou ingekort en vereenvoudigd moeten worden

- Sinds 2010 worden niet alleen de opmaak van een erosiebestrijdingsplan en de uitvoering van kleinschalige erosiebestrijdingswerken gesubsidieerd, maar ook de aanstelling van een erosiecoördinator die gemeenten bijstaat bij de uitvoering van werken.

- Op 26 februari 2010 keurde de Vlaamse Regering een belangrijke wijziging van het Erosiebesluit goed. Met ingang van 1 januari 2011 wordt de procedure voor het aanvragen van subsidies aanzienlijk vereenvoudigd en versneld. De opmaak van een investeringsprogramma op basis van principeaanvragen wordt geschrapt en er wordt overgeschakeld naar halfjaarlijkse subsidieprogramma's op basis van (éénmalige) subsidieaanvragen. Zo wordt de termijn tussen de subsidieaanvraag en de toekenning van de subsidie veel korter.

- Deze aanpassingen resulteerden in een positieve evolutie van het aantal subsidieaanvragen: van gemiddeld 9 projecten per jaar in de periode 2006-2010 naar 16 projecten in 2011 (met een verdubbeling van het budget).

e) De provincies worden gevraagd een grotere ondersteuning en begeleiding te verlenen bij de opmaak van de ontwerpen voor gemeentelijke dossiers erosiebestrijdingswerken.

- Een nog sterkere inhoudelijke ondersteuning en begeleiding van gemeenten bij het uitvoeren van erosiebestrijdingswerken als aanvullende maatregel 8B_018 “Inhoudelijke ondersteuning gemeenten” in het Maatregelenprogramma van het SGBP opgenomen.

→ Provincie Oost-Vlaanderen

- Sinds het aanstellen van een erosiecoördinator om gemeenten bij te staan bij de uitvoering van erosiebestrijdingswerken, ook wordt gesubsidieerd, beschikken reeds 21 Oost-Vlaamse gemeenten over een erosiecoördinator. Het Steunpunt Erosie van PCM beschikt ondertussen over 6 medewerkers die als erosiecoördinator in een aantal gemeenten werden aangesteld.

- Maar het Steunpunt Erosie doet eigenlijk veel meer dan wat van een erosiecoördinator verlangd wordt. Zo houdt het Steunpunt zich in nauwe samenwerking met de VLM ook bezig met beheerovereenkomsten, worden terreinopmetingen uitgevoerd en technische tekeningen en bestekken opgemaakt voor dossiers erosiebestrijdingswerken, enz. Daarnaast zijn er de afgelopen 3 à 4 jaar reeds een 180 kleinschalige opvangsystemen met natuurvriendelijke materialen aangelegd. Dit komt neer op ongeveer 5,4 km erosiewerende dammen die reeds in de Vlaamse Ardennen zijn aangelegd. Dit vraagt ook een grote inspanning naar onderhoud toe. Het PCM staat momenteel nog in voor (de coördinatie van) het merendeel van de onderhoudswerken, maar kan af en toe wel rekenen op de vrijwilligheid van landbouwers en gemeentebesturen. Er is hieromtrent meer en meer nood aan goede lokaal gedragen afspraken. De mogelijkheid tot het sluiten van een beheerovereenkomst voor aanleg en onderhoud van dergelijke kleinschalige opvangsystemen uit natuurvriendelijke opvangsystemen zou een oplossing kunnen bieden. Een andere mogelijkheid bestaat er in om dit mee op te nemen in een dossier erosiebestrijdingswerken, maar dan dienen er wel sluitende afspraken gemaakt te worden rond onderhoud en eventuele periodieke heraanleg voor een periode van 20 jaar.

Tenslotte wil de Provincie Oost-Vlaanderen via het Leaderproject 'Kenniscirkels Erosie' samen denken en samenwerken met lokale landbouwers om erosie in de Vlaamse Ardennen vanuit de sector aan te pakken via alle mogelijke teelttechnische en brongerichte maatregelen. Het PCM en de Dienst Landbouw en Platteland werken hiervoor samen. Het Leaderproject 'Kenniscirkels Erosie' wil landbouwers en andere lokale actoren (loonwerkers, gemeentebesturen, deskundigen, ...) samenbrengen om ervaringen en kennis uit te wisselen, maar ook om nieuwe initiatieven en samenwerkingen op te zetten. Voorbeelden van succesvolle initiatieven zijn demo's en info-/discussiemomenten rond niet-kerende bodembewerking, grasbufferstroken, groenbedekkers, kleinschalige opvangsystemen, enz. Nog geplande activiteiten hebben betrekking op bodemkwaliteit, verdichting en de techniek rond aardappeldrempels.

→ Provincie Vlaams-Brabant

Binnen de provincie Vlaams-Brabant beschikken reeds 28 gemeenten over een erosiecoördinator (stand van zaken van december 2011).

Ook de provincie Vlaams-Brabant doet veel meer dan wat van een erosiecoördinator verlangd wordt. Zo wordt nauw samengewerkt met de VLM voor het afsluiten van beheerovereenkomsten erosiebestrijding en maken we het ontwerp van "eenvoudige" erosiebestrijdingsmaatregelen (grasgang, geprofileerde grasbufferstroken, kleine erosiepoelen, kleine dammen), het bestek en aanvraagdossier van een stedenbouwkundige vergunning voor de erosiebestrijdingswerken, ... zoveel mogelijk zelf, afhankelijk van de werklust op de tekenkamer van de provincie.

De provincie Vlaams-Brabant stimuleert de landbouwers om erosiebestrijdende maatregelen toe te passen via het interregproject BodemBreed (zie ook 2.1.3 pg. 9) en via het erosiebestrijdingsproject 'Pajottenland'. Dit laatste project kwam o.a. tot stand omdat de gemeenten van de waterschappen Zenne-Zuid, Bellebeek en Marke vragende partij waren om een demonstratieproject rond erosiebestrijding op te starten. Dit erosiebestrijdingsproject 'Pajottenland' heeft tot doel de landbouwers te overtuigen dat teelttechnische maatregelen, zoals niet-kerende bodembewerkingstechnieken zeer doeltreffend zijn om erosie te bestrijden en bovendien economisch haalbaar zijn. Minstens eenmaal per jaar vinden er veldbezoekdagen plaats op de proefvelden waar teelttechnische maatregelen gedemonstreerd worden. In 2011 werden er drie demonstratiepercelen over niet-kerende bodembewerking aangelegd (2 met suikerbieten, 1 met tarwe). De percelen werden opgevolgd door de BDB en het KBIVB. Op vrijdag 27 mei 2011 vond er een veldbezoek plaats. Er kwamen ongeveer 60 geïnteresseerde landbouwers naar de percelen kijken. De gebruikte landbouwwerktuigen werden gedemonstreerd en de teelttechniek werd besproken.

Daarnaast werd er ook, analoog met het project BodemBreed een kenniscirkel 'erosiebestrijding' opgestart. Dit is een groep van een tiental landbouwers die hun ervaringen over erosiebestrijding onderling uitwisselen, begeleid door een deskundige. De kenniscirkel 'erosiebestrijding' kwam in 2011 twee keer samen.

Om de financiële lasten voor de gemeenten te beperken en zo de uitvoering van de geplande erosiebestrijdende maatregelen te versnellen kan de provincie Vlaams-Brabant⁴ bovendien een aanvullende subsidie van 15% toekennen aan de Vlaams-Brabantse gemeenten voor de uitvoering van erosiebestrijdingswerken (met een max. van 15.000 euro per toegekende subsidie). Dit betekent dat in deze provincie nog maar 10% van de kosten ten laste is van de gemeente.

- f) Het Vlaams Gewest wordt gevraagd om te voorzien in de wettelijke instrumenten om noodzakelijke infrastructuurwerken afdwingbaar te maken ten aanzien van gebruikers en eigenaars.**

⁴ Ook in de provincies Limburg en West-Vlaanderen geeft de Provincie een subsidie van 15% bovenop de subsidie van 75% die via het Erosiebesluit wordt verleend.

Bij erosieknelpunten op locaties waar infrastructuurwerken van algemeen belang mee gepaard gaan en daar waar goede landbouwpraktijken niet volstaan en vrijwillige medewerking niet lukt, moeten maatregelen juridisch afdwingbaar zijn.

 In het decreet van 27 oktober 2006 betreffende de bodemsanering en de bodembescherming is de onteigening door gemeenten in het kader van erosiebestrijding juridisch verankerd. Vele gemeenten zullen echter niet vlug over gaan tot onteigening.

 De mogelijkheid onderzoeken van uitbreiding van het areaal waarop landbouwers – die Europese inkomenssteun genieten – verplicht zijn om erosiebestrijdingsmaatregelen te nemen, onderzoek naar het juridisch verankeren (o.b.v. het decreet betreffende de bodemsanering en bodembescherming) van de onteigening door gemeenten (specifiek i.k.v. erosiebestrijding) en het invoeren van algemene bindende voorschriften inzake het gebruik van de bodem (cf. nieuwe decreet betreffende de bodemsanering en de bodembescherming) werden opgenomen als de aanvullende maatregel 8B_016 “Verplichte maatregelen via Mid-Term Review, onteigening en bodemgebruik” in het Maatregelenprogramma van het SGBP opgenomen.

 Naar aanleiding van de zware overstromingen eind 2010 maakte de CIW een grondige evaluatie van de situatie en formuleerde voorstellen en aanbevelingen voor het beleid. Het globale CIW-evaluatiedocument werd op 12 mei 2011 goedgekeurd door de CIW. In dit rapport wordt ook gesteld dat sommige waterlopen te kampen hebben met versnelde dichtslibbing tengevolge van overmatige toevoer van sediment, watererosie en verminderd ruimen. Om het versneld dichtslibben tengevolge bodemerosie tegen te gaan, moeten er nog meer duurzame en afdwingbare oplossingen gezocht worden i.k.v. de erosiebestrijding. In het actieplan dat een onderdeel vormt van het CIW-rapport werd Actie 3 “**Erosiebestrijdingsmaatregelen versneld en/of verplicht uitvoeren**” opgenomen.

Actie 3	Erosiebestrijdingsmaatregelen versneld en/of verplicht uitvoeren
Omschrijving	Versnelling van uitvoering van erosiemaatregelen (en maatregelen tegen versnelde afstroom), die naast hun belangrijke rol bij de beperking van slibaanvoer naar waterlopen en riolen ook zorgen voor een vertraagde afvoer. Het voorkomen van overmatige slibaanvoer door een aangepast landbeheer is daarbij prioritair. Dit neemt niet weg dat achterstand van ruiming dient weggewerkt te worden. In het kader van erosiebestrijdingsmaatregelen is het belangrijk dat in prioritaire gebieden ook verplichte maatregelen opgelegd worden wanneer blijkt dat via vrijwilligheid onvoldoende resultaat geboekt wordt. Er dient ook een werkbaar handhavingsinstrumentarium uitgewerkt te worden. Sinds 2010 kan een gemeente een Vlaamse subsidie ontvangen voor de begeleiding door een erosiecoördinator (51 gemeenten maakten daarvan in 2010 gebruik). De aanstelling van de erosiecoördinatoren moet ertoe leiden dat in versneld tempo werk wordt gemaakt van de uitvoering van gemeentelijke erosiebestrijdingswerken. Streefdoel is dat tegen 2015 de helft van de gemeenten met een (vóór 2010) goedgekeurd erosiebestrijdingsplan overgegaan zijn tot erosiebestrijdingswerken met subsidies via het Erosiebesluit. Daarnaast zal de erosieproblematiek ook onder controle worden gehouden via Vlaamse beheerovereenkomsten met de landbouwers. Verder worden de bestaande Vlaamse beheerovereenkomsten ‘erosie’ geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Tenslotte wordt bekeken of de uitvoering van bepaalde erosiebestrijdingswerken (voor overheden of voor landbouwers, onder meer in het kader van de randvoorwaarden van het Europees landbouwbeleid) afdwingbaar moet worden gemaakt bijvoorbeeld door een uitbreiding van het areaal waar verplichte maatregelen van toepassing zijn (MTR-randvoorwaarden). Nu wel nog te weinig handhaving hieromtrent.
Initiatiefnemer	dep. LNE ism CIW en ism de steunpunten erosie
Timing	KT
Status	lopend

 Een aandachtspunt hierbij is het feit dat wanneer maatregelen juridisch afdwingbaar worden, de landbouwer geen recht meer heeft op subsidie. Enkel bij vrijwillige medewerking kan er via een beheerovereenkomst op een vergoeding beroep gedaan worden.

2.1.8. De wettelijke instrumenten voor het afbakenen van de bufferzones langs waterlopen, incl. handhaving, moeten worden verfijnd en er moet worden voorzien in een regeling en afspraken met de eigenaars en gebruikers voor het onderhoud ervan (gericht aan het Vlaams Gewest)

Binnen de CIW werkgroep Ecologisch Waterbeheer werd een subwerkgroep samengesteld voor de organisatie van een studiedag. Deze vond plaats op 28/09/2009.

Eén van de gevolgen van deze studiedag was de opmaak van een handleiding oeverzones (momenteel nog in ontwerpfase), met de nodige aandacht voor

- De mogelijke functies en doelstellingen van oeverzones;
- Een beschrijving van de verschillende types van oeverzones;
- Een beschrijving van de verschillende beschikbare instrumenten die ingezet kunnen worden om oeverzones te realiseren (handhaving, beheerovereenkomsten, grondverwerving).
- Het aangeven van welke types van oeverzones en welke beschikbare instrumenten toepasbaar zijn, afhankelijk van de functie(s) en doelstelling(en) van een oeverzone. Dit 'afwegingskader' dient uit te gaan van een gebiedsgerichte watersysteemvisie, waarbij per functie en doelstelling ook andere mogelijke acties en maatregelen die toepasbaar zijn, kort worden aangegeven.
- Een schets van het juridisch kader.

Momenteel loopt een studieopdracht bij KUL i.o.v. ANB/CIW Werkgroep Ecologisch Waterbeheer. Doel is uitgebreide literatuurstudie rond bufferzones en ontwikkeling van een GIS-tool + inrichtingsfiches. De opdracht zou normaal gezien in maart 2012 aflopen.

In de voorstellen van de CIW tot wijziging van het decreet Integraal Waterbeleid is bijkomend de mogelijkheid ingebouwd om een bredere oeverzone af te bakenen door de goedkeuring van een oeverzoneproject.

In de Memorie van Toelichting bij het voorstel tot wijziging van het decreet IWB wordt het volgende vermeld: *“De ervaringen uit het eerste planproces leren dat de inrichting en het beheer van oeverzones breder dan enkel de talud maatwerk vergt en dat ook de gebruiksbependingen die er worden opgelegd best worden afgestemd op de doelstellingen die met de oeverzone beoogd worden. Daarom gebeurt de afbakening van een bredere oeverzone voortaan door middel van een oeverzoneproject. In het oeverzoneproject worden de in te zetten instrumenten voor de realisatie en het beheer van de oeverzone voorzien alsook de gebruiksbependingen die afgestemd zijn op maat van het watersysteem en de beoogde doelstellingen. Het project kan op zich goedgekeurd worden, dan wel via een stroomgebiedbeheerplan, een wateruitvoeringsprogramma of een beslissing van de Vlaamse Regering. Nadere regels voor het uitwerken van een oeverzoneproject worden opgenomen in een uitvoeringsbesluit.”*

2.1.9. Gemeenten moeten erosieknelpunten in natuur- en recreatiegebieden inventariseren en een plan van aanpak voorleggen (gericht aan de gemeenten)

Erosie van akkerpercelen blijft de voornaamste “leverancier” van sediment naar de waterlopen in de Vlaamse Ardennen, maar er zijn er ook nog andere bronnen. Vooral in de beukenbossen van de Vlaamse Ardennen kunnen erosie en afspoeling van sediment een probleem zijn omdat er geen ondergroei is. Daarnaast kunnen ook holle wegen en intensief gebruik van landwegen door quads en mountainbikers aanleiding geven tot erosieknelpunten. Normaal gezien zijn deze erosieknelpunten reeds opgenomen in de erosiebestrijdingsplannen. Het is aangewezen dat bijkomende knelpunten als aanvullingen bij het erosiebestrijdingsplan worden toegevoegd en geen afzonderlijk document vormen.

 Het ANB afdeling Oost-Vlaanderen zal meewerken aan een inventarisatie van de erosieknelpunten t.h.v. bronnen en bronbossen. Voor de Vlaamse Ardennen zijn door ANB instandhoudingsdoelstellingen opgemaakt. Op 9 februari 2012 vond een overleg tussen het bekkensecretariaat en ANB plaats waarbij de regio van de Vlaamse Ardennen gescreend werd op erosiegevoelige percelen met een relevante impact op brongebieden en bronbossen in eigendom van ANB. ANB zal deze lijst met erosiegevoelige percelen ook overmaken aan Natuurpunt die ook verschillende brongebieden – bronbossen in beheer heeft aan de afdeling Vlaams-Brabant van ANB. Dit zal uiteindelijk resulteren in een lijst van erosiegevoelige percelen met daaraan gekoppeld een prioritering.

 Een aandachtspunt hierbij is het feit dat erosieknelpunten t.h.v. natuurgebieden vaak minder prioritair zullen zijn dan knelpunten t.h.v. bebouwing en wegen.

 Er zou verder moeten onderzocht worden of andere instanties bvb. ANB, waterbeheerders (1ste en 2de categorie), Natuurpunt, ... maatregelen kunnen ontwerpen en uitvoeren op terrein. Om een deel van de kosten van deze erosiebestrijdingsmaatregelen terug te winnen zouden deze instanties dit kunnen door factureren aan de gemeenten die hiervoor dan subsidies aanvragen i.k.v. het Erosiebesluit.

 Het erosiesteunpunt van PCM heeft in het Lozerbos te Kruishoutem een aantal maatregelen langsheen wandelwegen uitgewerkt.

Actiepunten:

- Uitzoeken of andere instanties erosiebestrijdingsmaatregelen kunnen treffen en de kosten hiervan deels kunnen recupereren door dit door te factureren aan de gemeenten die hiervoor dan subsidies aanvragen i.k.v. het Erosiebesluit.
- Noodzaak van inventarisatie van erosieknelpunten in recreatiegebieden onderzoeken.

2.3 Baggeren, ruimen en saneren

Samenvatting aanbevelingen

Het opwaarts aanbrengen van gecontroleerde sedimentvangen (enkel indien kostenefficiënt) moet verhinderen dat meer stroomafwaarts de sedimentmassa vervuild raakt en de waterweg doet toeslibben.

2.1.10. Gecontroleerde sedimentvang in de onbevaarbare waterlopen moet verhinderen dat de sedimentmassa meer stroomafwaarts wordt afgezet, hierdoor sterker vervuild raakt en de bevaarbare waterlopen doet toeslibben (gericht aan de waterbeheerders)

a) Het ontwerp sedimentvangplan moet getoetst worden aan de principes van integraal waterbeleid en aan de kostenefficiëntie(gericht aan het Vlaams Gewest en de waterbeheerders)

Ruimingswerken in verstedelijkt gebied worden vaak bemoeilijkt door de beperkte toegankelijkheid van de waterloop. Door stroomopwaarts van deze probleemgebieden sedimentvangen (slibvang of zandvang) aan te leggen, kan men massale afzetting van slib in deze gebieden voorkomen. Ook vanuit ecologisch standpunt kan het opportuun zijn om sedimentvangen in te richten. Met de realisatie van sedimentvangen beoogt men een kostenbesparing op het onderhoud van de waterloop door het sediment lokaal en opwaarts van een verontreinigingsbron te laten bezinken. Men kiest bovendien een plaats die gemakkelijk bereikbaar is voor de kranen en vrachtwagens die ingezet worden bij het ruimen.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) maakte in 2009 een eerste sedimentvangplan (SVP) op. Dit SVP biedt een overzicht per bekken van bestaande en gewenste sedimentvangen. De focus van het plan lag op de waterlopen van 1ste categorie. Per knelpunt is nagegaan waar men stroomopwaarts optimaal het sediment kan opvangen. Het plan sluit af met een lijst van prioritair te bouwen sedimentvangen. In 2010 maakte VMM;in overleg met de andere waterloopbeheerders, een tweede SVP op waarbij de focus ligt op de oplossing van de knelpunten van de onbevaarbare waterlopen van de 1ste en 2de categorie in Vlaanderen. Dit betekent niet dat de geplande initiatieven uit dit plan eindigen bij de administratieve grenzen van deze onbevaarbare waterlopen. De inrichting van sedimentvangen op de bovenlopen met grote sedimentvrachten (2de of 3de categorie) kan immers meer soelaas bieden dan een sedimentvang op 1ste categorie. Vertrekkend van een knelpunt op de onbevaarbare waterloop wordt m.a.w. in het volledige afstroomgebied naar de meest aangewezen inrichtingsplaatsen voor sedimentvangen gezocht, rekening houdend met de aangevoerde sedimentvrachten en verontreinigingsbronnen.

“In functie van het verzekeren van de afvoercapaciteit en het duurzaam en efficiënt ruimen van sediment, het opmaken van een plan voor de inplanting van sedimentvangen en ontwateringsbekkens t.h.v. sedimentgevoelige waterlooptrajecten ,actieve overstromingsgebieden en natuurlijke overstromingszones” werd opgenomen als basismaatregel 8B_006 in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

“De afvoercapaciteit verzekeren en duurzaam en efficiënt ruimen van sediment door het aanleggen van de in de eerste generatie bekkenbeheerplannen opgenomen sedimentvangen en door het effectief inplanten van 2 van de in het sedimentvangplan opgenomen sedimentvangen en ontwateringsbekkens per jaar” werd opgenomen als basismaatregel 8B_007 in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

In het actieplan van het Globaal evaluatierapport overstromingen november 2010 van de CIW werd de Actie 13.2“**Uitvoering sedimentvangplan**” opgenomen.

Actie 13.2	Uitvoering sedimentvangplan
<i>Omschrijving</i>	Om verdere sedimentatie van waterlopen te voorkomen en om de economische en ecologische impact van slibruiming te beperken zijn preventieve acties noodzakelijk. Bij voorkeur wordt dit aan de bron aangepakt waarbij voorkomen wordt dat sediment aangevoerd wordt naar waterlopen (bvb. door erosiebestrijdingsmaatregelen). Indien deze maatregelen op korte en middellange termijn onvoldoende zijn, is het belangrijk dat op de stroomopwaarts kritische trajecten sedimentvangen worden gerealiseerd. VMM maakte, een sedimentvangplan op voor de onbevaarbare waterlopen. Door de aanleg van sedimentvangen kunnen aanslibbing en dure slibruiming in onder meer een druk bewoond gebied voorkomen worden. Sedimentvangen kunnen voorkomen dat de bergingscapaciteit van waterlopen en overstromingsgebieden afneemt. Ook om ruiming in ecologisch kwetsbare zones te vermijden zijn sedimentvangen nuttig. Essentieel is dat tijdig werk gemaakt wordt van de realisatie van prioritaire sedimentvangen (minimaal 2 per jaar op onbevaarbare waterlopen 1e cat.).
<i>Initiatiefnemer</i>	VMM
<i>Timing</i>	KT (permanent)
<i>Status</i>	vergunningfase
<i>Link met actie bekkenbeheerplan</i>	onderhoud bestaande infrastructuur

Actiepunten:

- Stand van zaken geven voor beide bekkens o.b.v. het SVP

b) De coördinatie van de bagger- en ruimingswerken moeten geoptimaliseerd worden door meer afstemming tussen de verschillende waterbeheerders(gericht aan de waterbeheerders)

 “De afvoercapaciteit en de transportfunctie verzekeren door het opstellen – in overleg met alle waterbeheerders – en uitvoeren van een gezamenlijk en afgestemd onderhoudsschema baggeren en ruimen” werd opgenomen als basismaatregel 8B_005 in het Maatregelenprogramma van het SGBP.

 Binnen het bekken van de Brugse Polders loopt momenteel een pilootproject rond de Hertsbergebeek. Het bekkensecretariaat heeft getracht om tot één beheerplan te komen voor de verschillende waterbeheerders, maar het is niet gelukt om tot één akkoord te komen.

 Binnen de provincie Vlaams-Brabant werd de afstemming van het ruimingsbeleid provincie - gemeenten via gemeenschappelijke aanbesteding besproken op de waterschapsvergadering Marke, Bellebeek en Zenne-Zuid in 2009. De gemeente Roosdaal sloot zich in 2010 aan bij het bestek van de provincie Vlaams-Brabant voor grondige ruimingswerken in het bekken van de Dender en de Beneden-Schelde.

 In 2012 gaat bijzondere aandacht naar het proefproject van de provincie Vlaams-Brabant, om het beheer en onderhoud van alle lokale waterlopen, dit wil zeggen zowel die van de tweede als die van de derde categorie, binnen een beperkt gebied op geïntegreerde wijze aan te pakken. De provincie Vlaams-Brabant heeft in elk bekken een gemeente uitgenodigd om mee te stappen in dat proefproject: voor het Denderbekken betreft het de gemeente Herne.

Het Sectoraal Uitvoeringsplan Bagger- en Ruimingsspecie (het SUP BRS werd door de Vlaamse Regering principieel goedgekeurd op 1 juni 2007) bevatte een aantal acties die betrekking hebben op verder onderzoek, onder meer met betrekking tot monitoring van sedimenttransport, bronnen van sediment e.d.. De actie ‘opmaak van een sedimentbalans per bekken’ werd bij de opmaak van de bekkenbeheerplannen (toen het ontwerp SUP BRS reeds beschikbaar was) als actie ingeschreven in alle 11 bekkenbeheerplannen met het respectievelijke bekkensecretariaat als initiatiefnemer. De voorbije jaren werd regelmatig initiatief genomen om deze actie op te starten, zowel binnen de ad hoc werkgroep waterbodems als binnen de CIW werkgroep Bagger- en Ruimingsspecie.

Op de vergadering van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) van 13 juli 2010 werd het voorstel van de werkgroep Bagger) en Ruimingsspecie gevolgd om de actie ‘Opmaak van een sedimentbalans per bekken’ op te splitsen in 2 acties: opmaak van een sedimentbalans per

bekken en per jaar (waarin de aan- en afvoer van sediment naar, vanuit en in de waterlopen in een bekken tijdens een bepaald jaar wordt begroot) en opmaak van een speciebalans per bekken en per jaar (waarin ook de bestemming van de specie die uit de waterloop wordt gehaald in kaart kan worden gebracht).

Op de CIW vergadering van 12 mei 2011 hechtte de CIW haar goedkeuring aan het voorstel om de bekkensecretariaten te ontheffen als initiatiefnemer van de actie 'Opmaak van een sedimentbalans/speciebalans per bekken, van de bekkenbeheerplannen. Tijdens het uitwerken van het plan van het plan van aanpak voor deze actie werd immers de meerwaarde die de bekkenstructuren kunnen bieden bij de opmaak van een bekkenspecifieke speciebalans door de werkgroep Bagger- en Ruimingspecie in vraag gesteld. Het verder uitwerken van de actie 'Herberekening van de speciebalans per bekken' en het bepalen van de gewenste detailgraad dient dan ook het best te gebeuren door de betrokken waterbeheerders en de personen die destijds meegewerkt hebben aan de opmaak van het SUP BRS.

Op de CIW vergadering van 12 mei 2011 hechtte de CIW haar goedkeuring aan het voorstel dat de werkgroep Bagger- en Ruimingspecie een onderzoeksproject uitschrijft waarin de kennislacunes inzake de opmaak van een sedimentbalans per bekken worden opgenomen. Dit onderzoek moet ertoe bijdragen dat onder meer deze jaarlijkse sedimenttoevoer in de waterlopen beter kan worden ingeschat.

In 2012 wordt een onderzoeksopdracht, gefinancierd door het Departement LNE (met name ALBON) en VMM, opgestart. Deze onderzoeksopdracht is er opgericht meer inzicht te verwerven in de 'sedimentbalans', meer bepaald de aanvoer naar en het transport in de waterlopen. Het onderzoeksstuk VMM (deel water) zal in 2012 afgestemd worden op andere parallelle onderzoeksvoorstellen binnen de VMM. De eigenlijke financiering van de onderzoeksopdracht zal pas in 2013 begroot worden. De CIW BRS begeleidt het onderzoeksproject.

Bijlage 1 - Bijkomende informatie

Website van de Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen: <http://www.lne.be/themas/bodem/erosie>

Website van het beleidsdomein Landbouw en Visserij: <http://www.vlaanderen.be/landbouw>

Website van de Vlaamse Landmaatschappij: <http://www.vlm.be>

Website van het steunpunt Erosie van het provinciaal centrum voor Milieuonderzoek (PCM) van de provincie Oost-Vlaanderen:
http://www.oost-vlaanderen.be/public/wonen_milieu/milieu/bodem/steunpunt/index.cfm

Website van de provincie Vlaams-Brabant: www.vlaamsbrabant.be/erosie

Erosie in Vlaanderen – Samen werk maken van erosiebestrijding (Vlaamse Overheid - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen)

Richtlijnenboek erosiebestrijdingsmaatregelen (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – AMINAL Afdeling Water – AMINAL Afdeling Land)

Voorlichtingsbrochure De randvoorwaarden in het gemeenschappelijk landbouwbeleid (Vlaamse Overheid – Beleidsdomein Landbouw en Visserij)

Stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde 2010-2015 – Vlaams deel van het internationaal stroomgebiedsdistrict van de Schelde (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid):
<http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/voor-de-schelde/Stroomgebiedbeheerplan%20voor%20de%20Schelde.pdf/view>

Maatregelenprogramma voor Vlaanderen 2010-2015 – Maatregelenprogramma bij de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid):
<http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/maatregelenprogramma/Maatregelenprogramma%20voor%20Vlaanderen.pdf/view>

Globaal evaluatierapport overstromingen november 2010 (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid):
http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/over-ciw/opdrachten-ciw/evaluatie-overstromingen/Glob_eval_overstr_nov2010.pdf/view

Sedimentvangplan voor onbevaarbare waterlopen in Vlaanderen – 2010 (Vlaamse Milieumaatschappij):
<http://www.vmm.be/pub/sedimentvangplan-voor-onbevaarbare-waterlopen-in-vlaanderen/view>

Bijlage 2–Verklarende woordenlijst

Historisch permanent grasland

De gecoördineerde versie van het Natuurdecreet definieert “historisch permanent grasland” in artikel 2, 5° als een “halfnatuurlijke vegetatie bestaande uit grasland gekenmerkt door het langdurige grondgebruik als graasweide, hooiland of wisselweide met ofwel cultuurhistorische waarde, ofwel een soortenrijke vegetatie van kruiden en grassoorten waarbij het milieu wordt gekenmerkt door aanwezigheid van sloten, greppels, poelen, uitgesproken microreliëf, bronnen of kwelzones”. Het betreft dus een definitie op basis van vegetatiekundige en/of cultuurhistorische waarden. De term “historisch permanent grasland” is verbonden aan het verbod en de vergunningsplicht op vegetatiewijziging (BVR 23 juli 1998). Volgens de recentste gegevens uit de Biologische Waarderingskaart gaat het om ongeveer 60.000 ha. Deze graslanden zijn ontstaan door eeuwen extensief gebruik en bezitten een rijke biodiversiteit.

Permanent grasland

Permanent grasland is de cultuurgrond (gronden aangegeven bij de Mestbank zoals voorzien in het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen), die minimum vier jaar ononderbroken grasland is. Binnen VEN geldt een verbod op het scheuren van permanent grasland.

Logischerwijs is een “historisch permanent grasland” wel een “permanent grasland”. Het omgekeerde geldt niet: permanente graslanden omvatten ook graslanden die zowel in het perceel als in de randen arm zijn aan natuurwaarden of die natuurwaarden bevatten (bv. Bomenrijen, hagen, houtkanten) die niet in aanmerking genomen worden in de definitie van historisch permanent grasland.

Meerjarig grasland

Graslanden die gedurende minimaal 4 opeenvolgende jaren door de landbouwers als “meerjarig grasland” aangegeven zijn bij de Mestbank worden als permanent grasland beschouwd.

Blijvend grasland

Binnen de MTR-regeling (hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van 1 januari 2005 ook gekend als Mid Term Review) spreekt men van blijvend grasland en tijdelijk grasland.

Onderblijvend grasland (soms soortenrijk) verstaat men grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen die ten minste 5 opeenvolgende jaren niet in de vruchtwisseling werd opgenomen. Het Europees beleid kiest ervoor dat het areaal aan blijvend grasland van 2003 behouden blijft (= referentieareaal). Dit betekent dat blijvend grasland niet zomaar gescheurd mag worden. Dit mag enkel onder bepaalde voorwaarden en als het op het bedrijf gecompenseerd wordt door de aanleg van een equivalente oppervlakte nieuw blijvend grasland dat dan minstens 5 jaar behouden blijft.

Tijdelijk grasland

Bij tijdelijke graslanden (1 tot 2 jaar) maakt de teelt van gras deel uit van een bouwplan waarin ook andere gewassen roteren. Deze grasakkers zijn te beschouwen als soortenarme cultuurgraslanden gekenmerkt door een monocultuur van productieve grassen (Engels raai gras, ruw beemdgras, Italiaans raai gras of timotee gras).